

Wojciech Świątkiewicz, prof. zw. dr hab.  
Uniwersytet Śląski w Katowicach  
wojciech.swiatkiewicz@us.edu.pl

Cieszyn, dnia 7 stycznia 2019 roku

**Recenzja w przewodzie habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych  
w dyscyplinie pedagogika - pani dr Ireny Ramik-Mażewskiej.**

Pani dr Irena Ramik-Mażewska urodziła się 14 czerwca 1959 roku w Wolinie. Studia pedagogiczne, na kierunku pedagogika specjalna, w specjalności: rewalidacja upośledzonych umysłowo ukończyła w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Szczecinie w roku 1982. Pracę magisterską na temat: „Rodzinne uwarunkowania przestępczości wśród nieletnich” napisała pod kierunkiem prof. dr hab. Bolesława Sadaja.

Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w specjalności pedagogika otrzymała w roku 2004 na Uniwersytecie Szczecińskim na podstawie rozprawy doktorskiej noszącej tytuł: „Jakość życia osób z niepełnosprawnością intelektualną i jej psychospołeczne oraz edukacyjne uwarunkowania”. Promotorem rozprawy była dr hab. Helena Łaś.

Przez dziesięć lat, po ukończeniu studiów dr Irena Ramik-Mażewska pracowała w szkolnictwie specjalnym w Szczecinie; w Szkole Podstawowej Specjalnej oraz w Zespole Szkół Specjalnych. Od roku 2002 jest związana z Uniwersytetem Szczecińskim. Pracuje najpierw jako asystent, a potem od roku 2005 na stanowisku adiunkta w Zakładzie Pedagogiki Specjalnej przekształconej w roku 2008 w Katedrę Pedagogiki Specjalnej Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego. W latach 2008-2013 dr Irena Ramik-Mażewska pracowała również na stanowisku adiunkta w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Janusza Korczaka w Warszawie, na Wydziale Zamiejscowym w Szczecinie.

Już na wstępie swojej opinii o dorobku naukowym i osiągnięciach naukowych Habilitantki chciałbym podkreślić spójny i konsekwentny nurt biografii naukowej pani dr Ireny Ramik-Mażewskiej, w którym kompetencje naukowe budowane są i rozwijane na gruncie bogatych doświadczeń praktycznych. Praca, przez dziesięć lat, w szkolnictwie specjalnym jest gromadzeniem doświadczeń praktycznych, pozwalających na głębokie rozumienie codziennych problemów psychicznych i społecznych osób niepełnosprawnych intelektualnie, ich rodzin i najbliższych środowisk społecznych, w których żyją. Obudowana szeroką wiedzą teoretyczną, przede wszystkim pedagogiczną, zaowocowała najpierw doktoratem skupionym na analizie edukacyjnych i psychospołecznych uwarunkowań jakości życia osób niepełnosprawnych intelektualnie, a po 14 latach aktywności naukowo-badawczej, wielu publikacji, uczestnictwa w konferencjach naukowych - przygotowaniem książki przedstawianej jako rozprawa habilitacyjna skupionej na wielorakich aspektach stylów życia kobiet z niepełnosprawnością intelektualną. Można więc uznać, że przystąpienie do procedury habilitacyjnej jest efektem prawie czterdziestoletnich, jeśli włączymy lata studiów akademickich, konsekwentnych i spójnych zainteresowań teoretycznych i praktycznych skupionych wokół wielorakich problemów osób niepełnosprawnych intelektualnie.

W procedurze habilitacyjnej pani dr Irena Ramik-Mażewska przedstawia dojrzały intelektualnie i biograficznie efekt swojej wieloletniej pracy, a w porównaniu do okresu „przed doktoratem” pani dr Irena Ramik-Mażewska wielokrotnie pomnożyła swój dorobek naukowy, co spełnia z nadmiarem oczekiwania Ustawodawcy od kandydata ubiegającego się o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

### **Aktywność dydaktyczna**

Ponad cztery strony Autoreferatu obejmuje charakterystyka aktywności dydaktycznych i w zakresie popularyzacji nauki.

Dr Irena Ramik-Mażewska prowadzi na Uniwersytecie Szczecińskim wiele przedmiotów: wykłady i ćwiczenia na podstawie opracowanych przez siebie programów autorskich. Jej oferta dydaktyczna skierowana jest do studentów pedagogiki różnych specjalności na I oraz na II stopniu studiów uniwersyteckich. Podobny zakres aktywności dydaktycznej był realizowany w okresie pracy w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie, na Wydziale Zamiejscowym w Szczecinie.

Prowadzi seminaria licencjackie skupione wokół trzech wybranych problemów pedagogicznych. W okresie 2009-2017 wypromowała 131 licencjatów. Była też powołana na recenzenta 44 prac dyplomowych i 49 prac magisterskich. W roku 2016 została zaproszona do funkcji promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim,

Jest opiekunem roczników studenckich, praktyk studenckich, specjalizacji studenckiej, studenckiego koła naukowego, organizatorem wycieczek dydaktycznych. Prowadzi także wykłady w placówkach oświatowych, w Zachodniopomorskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli, w Polskim Stowarzyszeniu na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Oddział w Szczecinie, w rozgłośni szczecińskiej Polskiego Radia, w Collegium Balticum, czy w Wyższej Szkole Humanistycznej TWP w Szczecinie.

Szczegółowa analiza tematyki prowadzonych wykładów i ćwiczeń wskazuje, że są one powiązane bezpośrednio z prowadzoną aktywnością naukowo badawczą, co zapewne wpływa na atrakcyjność oferty dydaktycznej i jej dobre przyjęcie w środowisku studenckim.

### **Aktywność naukowa**

W autoreferacie dr Irena Ramik-Mażewska wyróżnia dwa obszary badawcze: *Jakość życia osób z niepełnosprawnością intelektualną* oraz *Wielorakie uwarunkowania zagrożenia społecznym wykluczeniem osób z niepełnosprawnością intelektualną*. Wymienione w dokumentacji publikacje naukowe obejmują obydwa wymienione obszary zainteresowań badawczych.

Dr Irena Ramik-Mażewska opublikowała w roku 2018 monografię pt. „Style życia kobiet z niepełnosprawnością intelektualną. Studium socjopedagogiczne”, która przedstawia jako osiągnięcie naukowe, a także monografię pt. „Jakość życia absolwentów zasadniczych szkół zawodowych dla młodzieży z lekką niepełnosprawnością intelektualną. Analiza porównawcza.” (Szczecin 2012)

W okresie 14 lat po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie pedagogika dr Irena Ramik-Mażewska opublikowała 9 artykułów zamieszczonych w czasopismach naukowych z zakresu pedagogiki specjalnej, 12

artykułów zamieszczonych jako rozdziały w pracach zbiorowych, 2 artykuły zamieszczone w recenzowanych wydawnictwach pokonferencyjnych. Zwraca uwagę aktywność w zakresie organizacji publikacji wieloautorskich. Są to dwie monografie opublikowane w języku angielskim oraz siedem monografii opublikowanych w języku polskim. Niektóre z tych wydawnictw, jak np. książka pt. „Wielowymiarowość edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnością” (Szczecin 2009) przygotowana pod redakcją Teresy Żółkowskiej oraz Ireny Ramik-Mażewskiej imponują swoim rozmiarem i wieloaspektowością podejmowanej problematyki. Tom formatu B5 liczy 863 strony tekstu i zawiera 96 artykułów oraz *Wstęp* przygotowany przez Redaktorki tomu. Wszystkie projekty wydawnicze zlokalizowane są w Szczecinie, co z jednej strony może wskazywać na bardziej lokalny charakter tych wydawnictw, ale z drugiej strony biorąc pod uwagę, że autorzy współredagowanych książek przez dr Irenę Ramik-Mażewską reprezentują środowiska akademickie z całego kraju można w uzasadniony sposób przyjąć, że zasięg ich oddziaływania i udział w obiegu myśli naukowej ma charakter ogólnopolski a nawet, jak w przypadku publikacji anglojęzycznych włącza się w przestrzeń międzynarodową.

W ogólnej ocenie publikacji naukowych na podkreślenie zasługuje rzetelne pod względem metodologicznym i dobrze osadzone w literaturze pedagogicznej omawianie wybranych problemów będących przedmiotem publikacji, jak również korzystanie z literatury filozoficznej i socjologicznej, co znakomicie poszerza horyzonty poznawcze i pomnaża wartość naukową publikacji. Przykładem może być artykuł pt. „Klasa szkolna jako przestrzeń innego” publikowany w *Studiach Edukacyjnych* 2015 nr 34 zawierający bardzo interesujące i pouczające analizy dotyczące pseudowychowania i manipulacji pedagogicznych oraz zarysowany projekt roli wychowawcy odpowiedzialnego. Warto podkreślić, że problematyka *innego w klasie szkolnej* wykracza zakresem podejmowanych analiz i formułowanych konkluzji poza główny nurt badawczy charakterystyczny dla dorobku naukowego Habilitantki.

Przygotowana przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego analiza bibliometryczna pokazuje, że łącznie za wszystkie wymienione w Autoreferacie publikacje Autorka uzyskała 187 punktów. Niestety nie podano informacji dotyczących sumarycznego impact factor (JCR), liczby cytowań według bazy WoS oraz Indeksu Hirscha według bazy WoS.

Uzupełnieniem aktywności publikacyjnej jest udział w międzynarodowej oraz krajowej wymianie myśli naukowej. Tu również dorobek Habilitantki jest zadowalający. Pani Doktor uczestniczyła w 13 międzynarodowych konferencjach naukowych, z których zdecydowana większość odbywała się na terenie Rzeczypospolitej, zwłaszcza w Szczecinie oraz w 22 konferencjach krajowych odbywających się w różnych środowiskach akademickich Polski. Jak czytamy w Autoreferacie, na każdej konferencji wygłaszała przygotowane przez siebie referaty poświęcone przede wszystkim problematyce niepełnosprawności intelektualnej ujmowanej w rozmaitych kontekstach pedagogicznych.

Dopełnieniem tych form aktywności naukowej jest udział w komitetach organizacyjnych międzynarodowych i krajowych konferencji naukowych. To dobrze lokuje Habilitantkę w środowisku pedagogicznym Uniwersytetu Szczecińskiego, wskazując na jej organizacyjne umiejętności.

Deficytem opiniowanej aktywności naukowej i organizacyjnej jest słabo zaznaczająca się obecność na konferencjach organizowanych w zagranicznych środowiskach naukowych. W tym zakresie zapewne warto podjąć bardziej intensywne działania. Problematyka, którą dr Irena Ramik-Mażewska się zajmuje, jej kompetencje naukowe oraz doświadczenia organizacyjne są przekonującą przesłanką dla skuteczności takich inicjatyw. Wzmacnia to przekonanie, udział Pani



Doktor w sieciach i konsorcjach badawczych, a przede wszystkim zrealizowane programy staży w zagranicznych ośrodkach akademickich we Francji, Austrii, Hiszpanii, Włoszech, Danii, Chorwacji, Portugalii i Szwecji. Szkoda, że te bogate doświadczenia naukowych seminariów nie znalazły odzwierciedlenia w aktywnym uczestnictwie w konferencjach w zagranicznych środowiskach naukowych.

Pani Doktor jest Członkiem Zespołu Pedagogiki Specjalnej przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN oraz członkiem Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną.

## Osiągnięcie naukowe

Jako osiągnięcie naukowe w procedurze habilitacyjnej pani dr Irena Ramik-Mazewska przedstawia książkę noszącą tytuł: „Style życia kobiet z niepełnosprawnością intelektualną. Studium socjopedagogiczne” opublikowaną w Wydawnictwie Naukowym FREL w Warszawie, w roku 2018. Książka była recenzowana wydawniczo przez dr hab. Urszulę Bartnikowską, prof. UWM w Olsztynie oraz dr hab. Hannę Żuraw, prof. UHP w Siedlcach. Książka jest obszernym wydawnictwem formatu B5 liczącym 355 stron tekstu. Składa się z sześciu rozdziałów poprzedzonych *Wstępem* oraz konkluzyjnym *Zakończeniem*. Zwraca uwagę bardzo obszerna i kompetentnie sporządzona - licząca 29 stron - bibliografia podzielona na trzy części: *opracowania książkowe i artykuły, akty prawne, źródła internetowe*.

Książka ma strukturę pracy teoretyczno-empirycznej. Trzy pierwsze rozdziały tworzą ramy teoretyczne projektu badań empirycznych. Rozdział pierwszy jest udaną - odwołującą się do najnowszej literatury socjologicznej - charakterystyką kierunku przemian współczesnej kultury analizowanej w paradygmacie ponowoczesności, Autorka za Anthony Giddensem przywołuje tezę charakteryzującą postać współczesnej kultury „W postmodernistycznym świecie nic nie jest pewne. Wszystko płynie, ulegając nieustannym przemianom” i dodaje: Rozpad wspólnotowych kodów moralności sprzyja niewątpliwie poszerzeniu zakresu wolności jednostek, ale osłabia troskę o dobro wspólne. Jednostki coraz częściej rozwijają swoje strategie działań wobec innych w aspekcie własnej korzyści” /s. 21/. Istotne znaczenie dla projektu badań empirycznych ma przyjęta przez Autorkę koncepcja społeczeństwa obywatelskiego oraz rozumienie kapitału społecznego, który pozwala na „istnienie w przestrzeni społecznej kategorii Innego, bez izolacji i segregacji, rozwija określone wzory zachowań, staje się fundamentem społecznej aktywności. Realizując zasadę pomocniczości, oddziałuje na jakość życia ludzi w ten sposób, że pomaga im w zapobieganiu bądź rozwiązywaniu różnorodnych problemów społecznych”. /s. 43/

Rozdział drugi jest zatytułowany „Refleksja nad pojęciem styl życia”. Podobnie, jak w rozdziale poprzednim jest tu wiele konkluzyjnych nawiązań do literatury socjologicznej polskiej i zagranicznej, klasycznej i najnowszej. Autorka przyjmuje socjologiczną koncepcję stylu życia, który jako kategoria teoretyczna odnosi się do codziennych zachowań „opisuje ich organizację wraz z towarzyszącymi jej motywami, poglądami na świat i stosunkiem, do rzeczy, wśród których żyje człowiek. Ta perspektywa stylu życia jest mi najbliższa”. /s. 46/ Autorka wprowadza też do analiz stylu życia kategorię jakości życia, podkreślając rolę indywidualnych decyzji i wyborów, które marginalizując znaczenie tradycji (dziedziczenia) coraz silniej decydują o praktykowanych stylach życia. Rozdział kończy przyjęcie definicji operacyjnej stylu życia nawiązującej do prac polskiego socjologa Andrzeja Sicińskiego, który styl życia określał „jako cechę jednostkową, charakterystyczną dla danego człowieka, jako znamieny zespół codziennych zachowań, specyficznych dla jego usytuowania społecznego”. /s. 72/

W kontekście przeprowadzonej charakterystyki profilu współczesnej kultury, wprowadzonych kategorii teoretycznych społeczeństwa obywatelskiego, kapitału społecznego i stylu życia Autorka w trzecim rozdziale podejmuje analizy pojęcia niepełnosprawności. Na uwagę zasługują analizy niepełnosprawności ujmowanej w aspekcie *modelu normatywnego* i *modelu relacyjnego*. Autorka ma świadomość, że stworzenie „uniwersalnej definicji niepełnosprawności nie jest proste, gdyż trudne są wybory dotyczące jej zastosowania. Obszar rozstrzygnięć dotyczy osobistych sytuacji osoby niepełnosprawnej, jej sytuacji zawodowej i działań antydyskryminacyjnych” /s. 81/ W prowadzonych analizach Autorka odwołuje się między innymi do koncepcji tworzenia świata społecznego na drodze konstruowania znaczeń. „Dyskursywna walka o znaczenia jest związana z dążeniem do uprawomocnienia w społeczeństwie pewnych <<wersji rzeczywistości>> i marginalizacji innych./.../ Można powiedzieć za M. Foucaultem, że istnieje wiele wersji świata, a każda z nich jest rzeczywista dla tych, którzy ją posiadają” /s. 93/ Przyjęta w pracy perspektywa teoretyczna znajduje aplikacje w podejmowanych w dalszej części tego rozdziału analizach dotyczących niepełnosprawności kobiet, w tym kobiet niepełnosprawnych intelektualnie. Autorka stawia tezę, że obniżony pod względem standardów i oczekiwań wizerunek kobiet z niepełnosprawnością intelektualną jest konsekwencją „myślenia o niepełnosprawności w kategoriach modelu medycznego, a nie modelu społecznego”. /s. 105/ Przełamanie takich praktyk jest możliwe dopiero wówczas gdy relacje interpersonalne i zasady partycypacji kobiet z niepełnosprawnością intelektualną w życiu społecznym będą konstruowane nie w kategoriach normalizacji czy integracji ale „poprzez codzienność, zwyczajność, normalność”. /s. 105/

Dobre rozeznanie w klasycznej oraz najnowszej literaturze przedmiotu: pedagogicznej, socjologicznej i filozoficznej pozwoliło Autorce opracować oryginalny projekt własnych badań empirycznych, w formule badań jakościowych opartych na wywiadach narracyjnych, które sumiennie i rzetelnie przeprowadzone przyniosły bardzo interesujące rezultaty. Autorka umieszcza opracowany projekt badań empirycznych w kontekście założeń fenomenologicznych zakładając, że przyjęcie takiej perspektywy badań pozwala badaczowi „poznawać i opisywać świat poprzez analizę poznawanych intencjonalności i ich korelatów. Pozwala także stać się postronnym obserwatorem kontemplującym świat, który podejmuje próbę rozróżnienia między rzeczami a ich przejawami”. /s. 116/

Celem badań empirycznych były światy życia codziennego, a w nim osoby towarzyszące, rodzaje wzajemnych relacji i miejsca codziennych zdarzeń, doświadczenia zawodowe, z odniesieniem do byłych i obecnych przeżyć związanych z pracą, realizacja czasu wolnego, jego formy, miejsca i osoby znaczące, ekonomiczna samodzielność i pola konsumpcji, aktywność na polach polityki i życia społecznego. Sformułowano cztery czytelnie skonstruowane pytania badawcze.

Do badań wybrano kobiety z niepełnosprawnością intelektualną, posiadające ukończone wykształcenie zasadnicze zawodowe w szkole specjalnej, znajdujące się w stadium rozwoju nazwanym średnia dorosłość /s. 291/ w granicach wiekowych: 38-40 lat, co Autorka uzasadniała tym, że „są uczestnikami transformacji społecznej. Ich edukacja przypadła na okres dominacji medycznego modelu niepełnosprawności. Niezwykle interesujące wydały się zatem narracje kobiet, które w konsekwencji mogłyby dać obraz świadomości przemian społecznych, udziału w nim i odczytanych konsekwencji”. /s. 124/ Wstępne rozmowy przeprowadzono z 60 kobietami, ostatecznie do badań wybrano 15 kobiet, z którymi Autorka spotkała się od 7-8 razy. 9 badanych kobiet nie pracuje zawodowo, 5 - pracuje poza wyuczonym zawodem i tylko jedna kobieta pracuje w wyuczonym zawodzie. Jedna kobieta mieszka z mężem, i jedna kobieta mieszka z synem pozostałe mieszkają z rodziną pochodzenia o różnym składzie osobowym.

Rozdział piąty pracy nosi tytuł „Style życia kobiet z niepełnosprawnością intelektualną - analiza badań własnych” i przedstawia rzetelnie wyniki prowadzonych



wywiadów. Układ treści rozdziału jest problemowy, a przywoływane wypowiedzi opatrzone są interpretującym komentarzem opatrzonym tytułem wskazującym na wiodącą myśl wiążącą znaczeniowo cytowane wypowiedzi. Autorka zebrała bogaty materiał informacyjny, który poddała trafnym analizom, zgodnie z przyjętymi przez siebie teoretycznymi założeniami badań. Na podkreślenie zasługuje fakt, że także prezentując wyniki własnych badań empirycznych Autorka umieszcza je w szerszym kontekście poznawczym przywołując odpowiednią literaturę przedmiotu.

Zebrany materiał empiryczny zapewne jest też bogatym źródłem wiedzy, które pozwala na odmienne, może inaczej ukierunkowane interpretacje. Opiniowana książka jest bardzo obszernym wydawnictwem, ale może warto było w Aneksie zamieścić transkrypcje przeprowadzonych wywiadów. Czytelnik miałby wówczas możliwość całościowego oglądu i „rozumienia” profilu osobowego respondentek i ich stylów życia. Zachęcam Autorkę do publikacji materiałów źródłowych.

Niepotrzebnie Autorka w tytule tego rozdziału powtarza tytuł całej książki. Można było np. skorzystać z zasobów pojęciowych i możliwości jakie dają sformułowania pytań badawczych i rozbudować tę część pracy tworząc z niej, np. rozdziały odpowiadające pytaniom badawczym. Regułę tę Autorka przyjęła w redakcji raczej krótkiego /10 stron/ rozdziału szóstego, który ma tytuł: „Orientacje życiowe i style życia narratorek - próba uogólnienia”.

Autorka ma łatwość pisania językiem czytelnym i dobrze zakorzenionym w naukowej terminologii właściwej pedagogice i socjologii. Potrafi trafnie interpretować uzyskane dane empiryczne, podejmować próby generalizacji i typologii. Opisywanym oraz interpretowanym przez siebie aspektom stylów życia badanych kobiet potrafi przypisać atrakcyjnie brzmiące określenia. Podobną cechę przypisuję sformułowanej w zakończeniu książki typologii stylów życia, która może stanowić interesującą perspektywę poznawczą badań nad stylami życia nie tylko osób reprezentujących badane środowisko społeczne.

Bardzo interesujące są prezentacje wyników badań oraz autorskie komentarze dotyczące sfery doświadczeń, przeżyć i praktyk religijnych badanych kobiet. Wnoszą one nowe perspektywy badań, które zazwyczaj podejmowane są przez socjologów religii. Zastanawia mnie dlaczego wątek zagadnień religijnych nie został wprost odnotowany w pytaniach badawczych.

W moim przekonaniu słabo zaznacza się w porządku interpretacyjnym badań ten aspekt przyjętej koncepcji stylu życia, który odnosi się do cech „usytuowania społecznego” respondentek, w rozumieniu makrostruktur społecznych i powiązanych z tym zagadnieniem dotyczących reguł reprodukcji struktury społecznej.

W części podsumowującej wyniki własnych badań empirycznych, moim zdaniem brakuje podjęcia prób generalizacji wniosków i konkluzji odnoszących się do szerzej pojmowanego środowiska kobiet z niepełnosprawnością intelektualną. Kompetencje teoretyczne i doświadczenia praktyczne jakie są udziałem Autorki stanowią uzasadnioną przesłanką do podjęcia takiego zadania, tym bardziej, że „perspektywa generalizująca” wyraźnie towarzyszy Autorce, jako doświadczonemu pedagogowi: „Koniecznym jest przygotowanie kobiet z niepełnosprawnością intelektualną do procesów konsultowania, planowania i zarządzania strategiami dotyczącymi własnej sytuacji. Zwiększenie ich partycypacji w szeroko rozumianym sektorze obywatelskim jest szansą na społeczną <<widzialność>> i wyzwaniem wobec dotychczasowej organizacji życia społecznego opartego na sile grupy dominującej. Umożliwia również odzyskanie sprawstwa” /Autoreferat, s. 7/

## Konkluzje

Podkreślić należy bardzo sumienny i rzetelny sposób przygotowania dokumentacji w przewodzie habilitacyjnym.

Rozprawa habilitacyjna dr Ireny Ramik-Mażewskiej podejmuje temat mało rozpoznany, a niezwykle ważny społecznie. Zwracają na to uwagę również recenzenci wydawniczy podkreślając, że kobiety niepełnosprawne intelektualnie są „grupą potrójnie słabą” i nieobecną w przestrzeni życia publicznego, ale także w polach zainteresowań i projektach badań naukowych. Pani Doktor swoją rozprawą habilitacyjną odkrywa i pomnaża wiedzę pedagogiczną i socjologiczną o warunkach życia badanego przez siebie środowiska kobiet niepełnosprawnych intelektualnie, ich rodzinach, o sposobach uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym, kulturowych wzorach spędzania wolnego czasu, o postawach religijnych i praktykach świętowania, doświadczeniach zawodowych i rytmach życia codziennego. Wprowadzona kategoria teoretyczna stylu życia w udany sposób wiąże wszystkie wymienione aspekty i pozwala Autorce konstruować ujęcie typologizujące, które tworzą nowe, interesujące perspektywy interdyscyplinarnych badań naukowych.

Pani Doktor umiejętnie łączy swoje bogate doświadczenia pedagogiczne, szerokie i dobre rozeznanie w literaturze pedagogicznej z umiejętnościami konkluzyjnego korzystania z literatury socjologicznej i filozoficznej. Przedstawiony do oceny dorobek naukowy, wraz z osiągnięciem naukowym wskazuje na dojrzałość intelektualną Habilitantki i stanowi uzasadnioną przesłankę do poparcia wniosku o nadanie pani dr Irenie Ramik-Mażewskiej stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

*Łojciech Fijałkowski*

